

Bava Basra (16a)

Rava expounded: — מאי דכתיב — **What is the meaning of that which is written:** "דַּרְשׁ רַבָּא — **Rava expounded:** „בְּרַפְתָּ אֲבָד עָלַי תְּבֵא וְלֹב אֶלְמָנָה אֶרְנֶן" — Iyov said: **The blessing of the wretched was directed towards me and I brought joy to the widow's heart?** — The phrase, **The blessing of the wretched was directed towards me,** מְלַמֵּד שֶׁהָיָה גֹזֵל שְׂדֵה מֵיתוּמִים — **teaches that [Iyov] would steal fields from orphans,** וּמְשַׁבְּיחָה וּמְחַזְּקָה לָהֶן — **improve them and then return them to [their owners],** thereby earning their blessings.

Succah (31a)

The Rabbis taught in a Baraisa: — סוּכָה גְזוּלָה — **Concerning a stolen succah,** וְהַמְסַפֵּךְ בְּרֵשׁוֹת הַרְבִּים — **and a case where one made a succah in the public domain,** רַבִּי — **R' Eliezer considers the succah invalid,** וְחַכְמִים מְכַשְּׁרִין — **but the Sages consider it valid.**

Rav Nachman said: — מַחְלוקֵת בְּשִׁתּוּקָא אֶת חֲבִירוֹ וְהוֹצִיאוֹ מִסּוּכָתוֹ — **The dispute concerning a stolen succah pertains to a case where one grabs his fellow and evicts him from his succah** that he had built on his own property, and the robber then wishes to use the succah himself; — דְּאָמַר — **for [R' Eliezer] said:** — אִין אָדָם יוֹצֵא יָדוֹ חוּבְתוֹ בְּסוּכָתוֹ שֶׁל חֲבִירוֹ — **A person cannot discharge his obligation by dwelling in his fellow's succah.** — אִי קַרְקַע נִגְזָלָת — **Now, if land can be stolen,** — סוּכָה גְזוּלָה הִיא — **this is considered a stolen succah;** — וְאִי נְמִי קַרְקַע אֵינָה נִגְזָלָת — **and even if land cannot be stolen,** — סוּכָה שְׂאוּלָה הִיא — **it is considered a “borrowed” succah.** Either way, it is unfit for use, according to R' Eliezer. — וְרַבְּנָן לְטַעְמֵיהוֹ — **And the Rabbis follow their own reasoning,** — דְּאָמְרֵי — **for [the Rabbis] said:** — אָדָם יוֹצֵא יָדוֹ חוּבְתוֹ בְּסוּכָתוֹ שֶׁל חֲבִירוֹ — **A person can discharge his obligation by dwelling in his fellow's succah,** provided it is not stolen. — וְקַרְקַע אֵינָה נִגְזָלָת — **And furthermore, they said that land cannot be stolen,** — וְשׂאוּלָה הִיא — **so that in our case this is a “borrowed” succah.** According to the Rabbis, such a succah is fit for use.

שואל שלא מדעת בקרקע

כפות תמרים (סוכה לא). - איכא למידק שבפרק המפקיד קיימא לן שואל שלא מדעת גזלן הוי, וכיון שכן היכי מכשירים חכמים כשתקף את חבירו והוציאו מסוכתו משום דקרקע אינה נגזלת מכל מקום היכי מכשירין מטעם סוכה שאולה הרי בעל הסוכה אינו רוצה להשאיל והיכי היא שאולה... וצ"ע. [וע"ע חתם סופר ושפ"א].
פתחי חושן (ז, סקכ"ט) - ולכאורה נראה שלכתחלה אסור להכנס לדור בבית חבירו כי אם ברשותו ממש ואפילו בחצר דלא קיימא לאגרא ואפילו באופן שזה נהנה וזה לא חסר, דגם בקרקע מסתבר שיש דין שואל שלא מדעת, וכמ"ש האחרונים בהך דתוקף סוכת חבירו בריש לולב הגזול, ודירה בבית הוא דבר שדרך להקפיד עליו.
ועי' שו"ת מנחת יצחק שנראה שמותר להשתמש כמעבר בחדר מדריגות של חבירו... ומכל מקום נראה דהיינו דוקא בדרך מקרה ובחצר שאינו מתקלקל בדריסת רגל ואין דרך להקפיד, אבל לעבור דרך גינה וכיוצא בזה שמקלקל וגם דרך להקפיד אסור ובפרט אם הולך בקביעות שיש חשש שיחזיק עליו מדין מיצר שהחזיקו בו ולא יוכל לסלקו.

ספר ממון ישראל (עמ' 56) - מבואר ברשב"ם (ב"ב נו:): ששייך שואל שלא מדעת גזלן בקרקע, ואפילו עמידה גרידא בחצר חבירו כנגד דעת חבירו נקרא שואל שלא מדעת גזלן, כן שמעתי מהג"ר זלמן נחמיה גולגברג. ועיין בפתחי חושן (ז, סקכ"ט)... וכן שמעתי מהגרי"ש אלישיב שליט"א שהמשתמש בקרקע שלא ברשות בעלים כמו מי שחונה במקום חניה פרטי כנגד דעת בעל הבית מקרי גזלן.

גונב עכו"ם על מנת לשלם

שולחן ערוך הרב (או"ח סי' תמ קונט"א אות יא) - גזילת הנכרי אין בה איסור אלא אם כן נתכוין לגזול ממש על מנת שלא להחזיר דמי הגזילה אבל אם הוא רוצה לשלם לו דמיו אינו עובר משום לא תגזול אלא משום לא תחמוד וכו' וכיון דגבי לא תחמוד כתיב "רעך" אין איסור בשל נכרי. [וע"ע דבריו בהל' גזילה ד, ובהמקנה קונט"א לסי' כח, א.]

שו"ת מהרש"ג (ח"ב, קוטנרס קול יהודא סי' ה) - גוי שקנה החמץ ולא בא מיד אחר הפסח והישראל צריך להחמץ מותר לישראל ליקח מן החמץ בלי ידיעת העכו"ם כיון שדעת הישראל לשלם להנכרי מה שיקח ואין כאן משום גזל, ולא תחמוד לא שייך בנכרי.

בצל החכמה (ג, מח) - וכתב עליו בספר יד רמ"ה (אות קצט) והני מילי באומות העולם אבל לישראל כי האי גונא לאו מעליותא היא דגרסינן בפרק איזהו נשך לא תגנוב על מנת לשלם תשלומי ד' וה' עכ"ל, הרי כי מרבינו הרמ"ה נלמוד עוד דלעכו"ם מותר גם לגזול קרקע ואפילו מישראל כשכוונתו מעיקרא להחזירה לו לאחר זמן. [ועי' תורת חיים ב"ב טז.]

אבני נזר (או"ח מד, ד) - דברי הרב הם רק במטלטלין שבישראל נמי קונה אותו לענין אונסין וברשותיה קאי לכן בגוי דליכא איסור קונה אותו להיות שלו לגמרי, אבל קרקע דאינה נגזלת ואכתי ברשותיה דגוי קאי איך יקנה הקרקע בלא דעת הגוי, וגם במטלטלין צ"ע דכיון שאינו משלם המעות תיכף ודאי עובר בלא תגזול דאפילו שואל שלא מדעת גזלן הוי.

פתחי חושן (א, עמ' ט) - משמע שבישראל הוא בכלל גניבה וגזילה ממש, ולפי זה אף בעכו"ם אסור, אבל בשלחן ערוך הרב כתב שלא אסרה תורה גזילה על מנת לשלם אלא בישראל ולא בנכרי. לענ"ד מה שהשוה האבני נזר גזול על דעת לשלם לאחר זמן לדין שואל שלא מדעת צ"ע, דשואל שלא מדעת משתמש בחפץ ונהנה משל אחרים ועל השימוש אין בדעתו לשלם דאי לאו הכי לא מיקרי שואל, מה שאין כן גזול על דעת לשלם אף על פי שישלם רק לאחר זמן מכל מקום ישלם כל דמי החפץ כפי שוויו בשעת הגזילה או המכירה.

שואל שלא מדעת מעכו"ם

מגן אברהם (אורח חיים תעב, ב) - מהרי"ל לא היה משתמש במשכונות של עכו"ם כי אם בפסח וכן מצאתי כתוב בשם מהר"ם דהוי גניבת העכו"ם דשואל שלא מדעת גזלן הוי עי' בחו"מ סימן שנט"ט, וקשה אטו בפסח מותר לגזול, וי"ל כיון דאין משתמש בהם אלא פעם אחת בשנה לא מקפיד העכו"ם.

מגן אברהם (תרלז, ג; ועי' משנה ברורה סק"י) - וצ"ע שנהגו קצת לעשות סוכה ברשות הרבים ואם כן סוכה גזולה הוא, ואין לומר דבני העיר מוחלין להם דהא ברשות הרבים יש לכל העולם חלק בהם, ואם תמצא לומר דכל ישראל מוחלין מכל מקום יש לעכו"ם חלק בהם... ואם כן אסור לעשות סוכה ברשות הרבים שהעכו"ם לא מחלי על כך, ואף דבדיעבד כשרה מכל מקום נ"ל דאין לברך עליה.

שו"ת תועפות ראם (או"ח סי' ל) - דעת מגן אברהם דוקא בסוכות שעושין ברשות הרבים בחוץ לארץ דבזה לא החזיקו אבותינו מעולם והארץ של מלכי אומות העולם אבל בארצנו הקדושה אשר לא ניתנה למורשה בשגם באו גוים וחללה לא קנו הארץ כלל... שיהיה מיחשב זה לגזל במה שאנו עושין בארצנו לא יעלה על הדעת... בענין שואל שלא מדעת כיון דהדרא למרא אף על גב דבישראל אסור מכל מקום כיון שאין כאן גזל ממש בנכרי מותר דהרי אפילו עושק מותר... ודוקא לגזול אסור ואם כן הכא כיון דאין קרקע נגזלת אין כאן חשש איסור כלל.

שו"ת בצל החכמה (ג, מח) - הך דלוקח בשאלה שלא מדעת הבעלים לא קאי רק על גזל ישראל, שהרי בעכו"ם אפילו מתכוון לגזול ולהחזירו לו לאחר זמן אין כאן משום לא תגזול דלא שייך בעכו"ם רק גזל מוחלט ולא גזל לזמן, מכל שכן כשמעיקרא אינו נוטלו על דעת לגזולו רק בתורת שאילה בודאי שאינו עובר.

מנחת פתים (סימן שא) - בשואל שלא מדעת מגוי אם חייב באחריות כמו גזלן... עי' בדגול מרבבה לאורח חיים סי' תקפו ושואל שלא מדעת הוי גזלן ממש.

אמרי יעקב (עמ' קל) - מה דס"ל למגן אברהם דגם במשכון של נכרי יש בו משום שואל שלא מדעת אף שהנכרי אינו מפסיד כלום שהרי הוא ממילא ממושכן אצל הישראל על זה יש חולקים, אבל היכא דאיכא הפסד או מניעת השתמשות בזה לכולי עלמא יש איסור משום דהוי גזל ממש. ולפי זה יוצא דאם אדם מקים סוכה במקום שרבים דרכם לעבור שם והוא גורם להם להאריך את הדרך או לשנות מדרכם הרגילה על ידי זה ואינם יכולים להשתמש עם המקום כאוות נפשם זה הוי גזל ממש והוא חמור משואל שלא מדעת.